III – džiovinimo arba degimo kamera; apie 3 m ilgio ir apie 3 m pločio. Šios dalies paviršiuje vyravo rusvas degto molio sluoksnis ir plytos.

Statinio paskirtis lieka neaiški. Jis buvo pastatytas prie pat ežero, supusio statinį iš Š ir V pusių, orientuotas Š–P kryptimi. Statinio liekanos buvo nuverstos į V pusę, kur greičiausiai teritorija žemėjo.

Remiantis 1731 m. Anos Joanovnos moneta denga, rasta po statinio horizontu, statinį datuoti galima ne anksčiau kaip XVIII a. antrąja puse.

SURVEY EXPLORATIONS IN TRAKAI, IN PLOMĖNŲ STREET 29 A

In 2003 the archaeological survey explorations were carried out in Trakai, in Plomėnų street 29A. The area of 50 m^2 was investigated. Some 250 artefacts dated to the 16th–19th centuries were collected. Most of the finds were sherds of household non-glazed pottery. The remains of a production building of up to 8 m long dated to the second half of the 18th century were detected consisting of three parts: a porch, a stove premise and a kiln.

TYRINĖJIMAI VILNIUJE, L. STUOKOS-GUCEVIČIAUS G. 11

Valdas VAINILAITIS

2003 m. rudenį ir 2004 m. žiemą (iki vasario 20 d.) LII MTS vykdė archeologinius tyrimus Vilniuje, L. Stuokos-Gucevičiaus g. 11 (A1610K1). Ištirtas bendras 775 m^2 plotas. Maksimalus kultūrinio sluoksnio storis – 2,9 m. Kadangi archeologiniai tyrimai vyko kartu su statybos darbais, objektas buvo kasinėjamas trim etapais. Pirmiausia iškastas plotas 1 – tirto ploto ŠV dalis – orientuotas ŠV–PR kryptimi (dydis – 26x20 m, plotas – 520 m^2). Plotas 2 iškastas ploto 1 PR pusėje. Jo dydis – 13x15 m, plotas – 195 m^2. Plotas 3 iškastas ploto 1 ŠR pusėje. Jis orientuotas ŠV–PR kryptimi, dydis – 3x20 m, plotas – 60 m^2. Kadangi antras kasinėjimų etapas vyko žiemą, esant minusinei oro temperatūrai, plotai 2 ir 3 buvo tiriami pastačius palapinę ir patalpą šildant. Palapinės viduje buvo palaikoma teigiama 8°C temperatūra.

Tyrimų metu atidengti du medinio užstatymo horizontai (apatinis – sluoksnis A ir viršutinis – sluoksnis B), rastas XVII a. pirmosios pusės monetų lobis, kuris plačiai nušviestas žiniasklaidoje.

Istoriko dr. E. Meilaus surinktais duomenimis, ši žemė bei plotas aplinkui bent jau iki XIX a. pradžios priklausė Katalikų bažnyčios jurisdikcijai (vyskupo, šv. Marijos Magdalenos ir Bonifratų), bet XVI a. pradžioje pastačius miesto sieną, kurios V dalis ėjo maždaug palei Vingrių (Kačergos) upelį ir dabartine L. Stuokos-Gucevičiaus g., šios valdos tarsi buvo perkirstos.

Dabartinė L. Stuokos-Gucevičiaus g. galutinai susiformavo tik apie XIX a. vidurį ir ją neabejotinai formavo, matyt, palei miesto sieną ėjęs takas, kuris ilgą laiką neturėjo nuolatinio pavadinimo. Kaip prielaidą, kas galėjo šiame kvartale gyventi dar XVII a. pradžioje, galima pateikti žinutę, užfiksuotą Vilniaus Kapitulos aktuose, kur rašoma, jog 1610 m. Vilniaus miestiečiai su vyskupo bei kapitulos jurisdikcijų gyventojais, kailiadirbių cecho vyresnieji skundė kapitulos kailiadirbius bei odminius, kad neteisėtai gamino

baltas odas (tymą?). Kadangi dauguma kapitulos jurisdikcijos valdų buvo kaip tik ties Šv. Kryžiaus bažnyčia, o čia gyveno nemažai kailių ir odų išdirbėjų, tad galima manyti, jog ir minimi prasižengėliai (beje, užrašytos 5 pavardės yra lietuviškos *Bezdzis, Jeżytelis, Pobumbis, Żurelis, Klulkus*) gyveno čia. Tai tarsi liudija ir 1609 m. Vilniaus kapitulos jurisdikcijos namų mokesčių inventorius, kur dar bent tarp 8 namų grupių įvairiose miesto vietose mini ir špitolės namus už Šv. M. Magdalenos vartų (taip vadinami, matyt, todėl, kad iš jų surenkami pinigai atiteko špitolei išlaikyti) (*Mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius*, F43-22398, l. 3v–4). Čia nurodomi bent 8 namai ir jų savininkai, o juose dar gyveno bent 11 nuomininkų. Daugelio išvardytųjų pavardės nenurodomos, tik greta vardų paminėta profesija (pvz., Jonas odminys, vargeta). Iš viso paminėta bent 11 čia gyvenusių odminių, 2 vargani supirkėjai (pirkliai?, *przekupnik*); dvi namų savininkų žmonos vertėsi kepdamos, gyveno 1 vargana duonininkė, aludaris ir dar keli, kurių profesija neaiški. Deja, tarp 1610 m. paminėtųjų lietuviškų pavardžių čia neaptinkame (nors kai kurie vardai ir tiktų), nebent tada minėtas besiskundžiantis odminių brolijos vyresnysis *Andrzej Wolk* 1609 m. buvo *Andrzei Wilkanis*.

Vyskupo ir kapitulos jurisdikcijose jau nuo XVI a. gyveno auksakalių cechui nepriklausantys auksakaliai, kurie nuolat konfliktavo su cechui priklausančiais meistrais (Laucevičius E., Vitkauskienė B. R., *Lietuvos auksakalystė. XV–XIX amžius*, V., 2001, p. 41–44). Tuo metu jie daugiausia gyveno maždaug Pilies ir Šv. Jono gatvių rajone, šioms jurisdikcijoms priklausančiuose namuose. Bet konfliktai tarp cecho ir jam nepriklausančių auksakalių tęsėsi ir XVII a. 1629 m. gegužės 23 d. jau auksakalių cechas skundėsi, kad valkatos, gyvenantys kapitulos jurisdikcijoje, savo aukso dirbinių falsifikatais apgaudinėja žmones ir daro jiems žalą. Matyt, patikrinus cecho skundą pasirodė, kad jame esama tiesos. Kapitula nutarė pašalinti klastotojus iš savo jurisdikcijos ir griežtai uždrausti jos namuose gyvenantiems miestiečiams priimti juos į butus (Laucevičius E., Vitkauskienė B. R. Lietuvos auksakalystė XV–XIX amžiais. V., 2001, p. 46). Vis dėlto bažnyčios jurisdikcijoje ir toliau gyveno cechui nepriklausančių auksakalių, todėl konfliktai su jų amato cechu nesiliovė ir toliau per visą XVII a. (Laucevičius E., Vitkauskienė B. R., p. 46–48). Tik lieka neaišku, kuriose jurisdikcijos vietose jie tuo metu gyveno. Miesto sienų ribose, matyt, gyveno vyskupo ir kapitulos proteguojami meistrai, o už miesto sienos, priemiesčiuose, greičiausiai gyveno įvairūs padirbinėtojai, kurių nelabai pageidavo ir jurisdikcijų šeimininkai. Beje, 1629 m. spalio 2 d. vyskupas prašė iš kapitulos jurisdikcijos (vėlgi greičiausiai už miesto sienos) išvaryti ir laisvo elgesio moteris, kas kitą dieną ir buvo padaryta. 1634 m. kovo 31 d. toje pat jurisdikcijoje išaiškintas vengriškų auksinų padirbinėtojas, ten gyvenęs laikrodžių meistras Mykolas Vručinskis, o kaip įrodymas pateiktos 4 iš sidabro padarytos ir paauksuotos monetos.

Archeologinių tyrimų metu sluoksnyje A atidengti trijų medinių pastatų fragmentai (pastatai 1–3), šulinys 2 su nutekamojo latako fragmentu, drenažo šulinukas. Rastos dvi geležinės alebardos, XVI–XVII a. datuojami kokliai ir buitinės keramikos fragmentai. Vyrauja XVII a. buitinė keramika. Šis užstatymo horizontas išlikęs tik ploto 1 ŠV dalyje. *Pastatas 1* buvo su krosnimi. Remiantis dendrochronologijos tyrimų duomenimis, jis

pradėtas statyti 1587 m. Namo plotis – 4,5 m, ilgis nežinomas, nes PR dalis suardyta XX a. perkasimo. Pastatas buvo rentininės konstrukcijos, statytas ant polinių medinių ir akmeninių-juostinių pamatų. Akmenys suguldyti eile ir nesurišti. PV sienos rąsto storis – 0,2 m. Krosnis buvo pailgo plano, mūryta iš moliu rištų plytų, su apskrita degimo kamera. Krosnies dydis – 3,5x2 m. PV namo 1 siena sutapo su PV krosnies sienele. ŠV dalyje pastatas 1 turėjo panašų į terasą prieangį. Jo dydis – 4,3x1,25. Prieangio pagrindą sudarė išilgai pastato ŠV fasado sukloti 0,2 m storio rąstai ir skersai jų klotos lentos.

Pastato 2 išliko tik vienos sienos ir prieangio (?) fragmentas. Sienos fragmento išliko dalis 2 vainikų, klotų ant kaladžių, viršutinio rąsto ilgis – 7,5 m. Šis pastatas taip pat turėjo prieangį.

Pastato 3 atidengta tik PR dalis. Likusi konstrukcija liko už tirto ploto ribų. Namo ilgis – 8 m, atidengtos dalies plotis – 1,5 m. Pastatas statytas ant pamato iš eilėmis suguldytų lauko akmenų. Prie PR statinio sienos buvo akmenų grindinys su nutekamuoju lataku, orientuotu V–R kryptimi. Atidengtas pastato 3 durų slenkstis su medinio bėgūno išdilinta duobute. Durų angos plotis buvo 1 m. Ties durų anga iš lauko pusės buvo paklota keletas lentų. Galimas dalykas, kad tai medinio kiemo klojinio fragmentas. Kv. 9–11 U–V, H_{abs} 95,66 m gylyje, buvo atkastas medinio *šulinio* 2 rentinys. Jo dydis – 1,7x1,7 m, surėstas iš tašytų rąstų, kampuose sujungtų „žvirbliniu" būdu. Išlikę 5 vainikai. Nuo šulinio V sienelės pastato 1 kryptimi nutiestas skobtinis 0,13–0,15 m pločio nutekamasis latakas. Pastarojo išlikęs 1,35 m ilgio fragmentas. Galima manyti, jog vanduo į pastatą 1 buvo tiekiamas šiuo lataku. Dendrochronologinių tyrimų duomenimis, šulinys iškastas ir įrengtas 1600 m. Kv. 7–8 K–L atidengtas 0,5x0,7 m dydžio drenažinis šulinukas iš vertikaliai įkastų antrinio naudojimo lentų.

Horizonte B, plotuose 1–2, atidengtos medinio pastato su mūriniu priestatu 6 patalpų liekanos, trys šuliniai, apardyto akmenų grindinio fragmentas, nutekamojo latako liekanos. Horizonto kultūrinį sluoksnį sudarė juoda žemė vietomis su skiedromis ir degėsiais. Sluoksnyje rasti radiniai (buitinė keramika, kokliai ir kt.) datuojami XVII a.

Pagrindinį pastatą sudarė 3 patalpos (2–4), mūrinis priestatas (patalpa 1), medinis dviejų patalpų priestatas (patalpos 5–6). Pastatas buvo kombinuotos rentininės–stulpinės konstrukcijos. Jo bendras ilgis – 27 m ŠV–PR kryptimi, plotis – 6 m PV–ŠR kryptimi. Pastato V ir Š kampai buvo surėsti į spyną, dalis ŠV sienos buvo stulpinės konstrukcijos. Rentininės konstrukcijos antai iškišti 0,15 m. PV sienos rąstas labai sunykęs. ŠR sienos apatinio vainiko rąstas nukirstas XX a. dujotiekio perkasimo. Patalpoje 4 atidengtas mūrinės krosnies 2 padas, kurio dydis 2,45x2,15 m. Šalia krosnies rasta spalvoto metalo šlako gabalėlių. Kv. 12–15 C atidengta medinė gelda. Jos ilgis – 2,4 m, plotis – 0,5 m. Gylio nustatyti nepavyko, nes gelda stipriai deformuota (suplota). Medinė PR namo dalis buvo padalyta į dvi patalpas, santykinai įvardytas kaip patalpos 2 ir 3. Abu kambariai orientuoti ŠV–PR kryptimi. V kambario dydis – 9,5x3,5 m, R – 9,5x1,75 m. Kv. 23–25 C–D buvo atidengtas mūrinės koklinės krosnies 3 padas. Jo dydis – 2x1 m. Krosnis orientuota ŠV–PR kryptimi. Ji skirta patalpoms 2 ir 3 šildyti. Patalpoje 2 ŠV–PR kryptimi buvo paklotos medinės lentų grindys. Patalpoje 3, kv. 18–19 A–C, buvo atskirta 2x1 m dydžio patalpėlė, savotiška kamara. Pastarojoje taip pat V–R kryptimi paklotos medinės lentų grindys. PR

namo dalyje, R stulpinės konstrukcijos sienoje, kv. 22–23 G atidengta slenksčio vieta. Durų plotis buvo 1 m. Prie įėjimo iš lauko pusės, kv. 19–23 G–H, buvo įrengtas prieangis. Stogelis V dalimi turėjo remtis į sieną, R kraštas rėmėsi į du stulpus – kolonas. ŠV prieangio pusėje užfiksuotas medinio nutekamojo latako fragmentas. Jo ilgis – 3,35 m, plotis – 0,5 m. Veikiausiai juo buvo tiekiamas vanduo iš šulinio 4 į pastatą. Pagrindinio pastato PR dalyje buvo primūrytas 2x1,8 m dydžio priestatas, sudarantis patalpą 1. Mūryta iš lauko akmenų ir plytų, surišant juos moliu. Plytų mūras naudotas vidaus apdailai. Priestatas su patalpa 1 užėmė kv. 28–31 B–J. Plote 1, sluoksnyje B, atidengti 3 šuliniai (1 – kv. 8–9 L–N, 3 – kv. 17–18 P–R, 4 – kv. 19–20 P–R). *Šulinys 1* buvo 2,15x1,45 dydžio. Išliko šeši rentinio iš tašytų rąstų vainikai, sujungti kampuose „žvirbliniu" būdu. Į šulinį buvo įkritusi 1,75 m ilgio svirties atrama. *Šulinys 3* buvo 1,4x1,1 m dydžio, surėstas iš pusapvalių tašytų rąstų, kampuose sujungtų „žvirbliniu" būdu. Išlikę 8 rentinio vainikai. Šulinio 4 dydis buvo 1,5x1,5 m. Jis surėstas „žvirbliniu" būdu iš tašytų rąstų. Išliko keturi rentinio vainikai. Kv. 34–36 A–B atidengti trijų statinių odoms išdirbti fragmentai. Jų dugnų skersmuo 1,35 (užpildyta kalkėmis), 1,4, 2,2 m.

Atlikus dendrochronologinius medienos tyrimus nustatyta, kad horizonte B atidengtas namas buvo pastatytas 1620–1621 m., šulinys 1 iškastas 1620 m., šuliniai 3 ir 4 taip pat įrengti tuo metu. Pastato patalpoje 4 ir šalia jos rastos dvi juvelyrinių dirbinių liejimo formos, spalvoto metalo šlako (atliekami cheminiai tyrimai). Tai liudija, jog pastatas 4 priklausė juvelyrui. Šalia krosnies 3 rastas monetų lobis, patalpintas 2 taupyklėse ir ąsotyje. Preliminariais duomenimis, lobį sudarė apie 4023 monetas. Ąsotyje buvo vienintelė auksinė moneta – 1595 m. Nyderlandų dukatas. Patalpa 1 veikiausiai buvo parduotuvė, patalpos 2 ir 3 – gyvenamosios patalpos, patalpa 4 – dirbtuvė ir galbūt virtuvė, patalpos 5–6 – pagalbinės.

EXPLORATIONS IN VILNIUS, IN L. STUOKOS-GUCEVIČIAUS STREET 11

In Vilnius, in L.Stuokos-Gucevičiaus street 11 during the archaeological explorations two horizons of wooden buildings were uncovered, in total the remains of four buildings and infrastructure. The bottom horizon A is dated to the last quarter of the 16th century (building 1 was built in 1587–1588) – the 16th–17th centuries. The top horizon B is dated to the first half of the17th century (building 4 and wells built in 1620–1621). A coin hoard found in building 4 is dated to the first half of the 17th century. The latest coin is dated to 1629.

The archaeological investigations and other paralelly performed historical investigations evidenced that since 1620–1621 in this location a jeweller who did not belong to the Vilnius Goldsmith guild resided. He was patronised by the Vilnius bishop and the Curia. Each horizon had a well from which the water was supplied to buildings by wooden pipes (most probably for production purposes). In horizon B a well with a beam for drinking water was uncovered. The cultural layer sank down and thickened north-westwards, i.e towards the former Vingriai-Kačerga stream.